

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІГІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій

ЕТИКА ЮРИСТА

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня
бакалавр за спеціальністю 081 "Право"
спеціалізація «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»
спеціалізація «Правове забезпечення підприємницької діяльності»;
спеціалізація «Трудове право та правове забезпечення управлінської
діяльності»
для денної та заочної форми навчання

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
кримінального права та правосуддя
Протокол № 1 від 30.08. 2019 року

Етика юриста. Методичні вказівки до семінарських занять для підготовки здобувачів вищої освіти ступеня бакалавр за спеціальністю 081 «Право» спеціалізація «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»; спеціалізація «Правове забезпечення підприємницької діяльності»; спеціалізація «Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності» для денної та заочної форми навчання / Укл.: Коломієць Н.В. Чернігів: Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету. 2019. 28 с.

Укладач: Коломієць Наталія Володимирівна, професор кафедри кримінального права та правосуддя ЧНТУ, д.ю.н., доцент.

Відповідальний за випуск: Сенченко Н.М., доцент кафедри кримінального права та правосуддя, кандидат юридичних наук.

Рецензент: Селецький Олексій Вікторович, кандидат юридичних наук, доцент, декан юридичного факультету Навчально-наукового інституту права і соціальних технологій Чернігівського національного технологічного університету.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Етика юриста»	5
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Етика юриста»	5
1.2 Структура навчальної дисципліни	8
1.3.Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю	11
2 ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	12
2.1 Тема 1. Введення в етику	12
2.2 Тема 2. Юридична етика – поняття, структура, види, джерела	13
2.3 Тема 3. Етика відводу і самовідводу	14
2.4 Тема 4. Судовий етикет.....	15
2.5 Тема 5. Слідча етика.....	17
2.6 Тема 6. Судова етика	19
2.7 Тема 7. Адвокатська етика.....	21
2.8 Тема 8. Етика державного службовця	23
2.9 Тема 9. Етика прокурора	25
2.10 Тема 10. Деформація моральної і професійної свідомості у працівників юридичних професій	27
ДОДАТКИ	28
Додаток А – Орієнтовний перелік питань на залік.....	28

ПЕРЕДМОВА

Багато юристів намагаються допомогти людям у вирішенні їхніх проблем. Ефективність цієї роботи значною мірою залежить від особистості юриста, його життєвої позиції, поглядів, його моральності. Чи усвідомлюєте ви суспільне значення обраного фаху та високе покликання юриста? Які феномени, пов'язані з моральним життям, ви готові сьогодні проаналізувати? Чи будете ви готові до колізій пов'язаних із дотриманням моральності у власній практиці та моральній оцінці вчинків оточуючих? Як поведете себе у випадку коли стикнетесь із порушенням моралі та професійної етики колегою по роботі? Що будете робити у випадку коли станете перед вибором між життям «по совісті» та діями «за обставинами»? Чи готові ви розбирати суперечливі переплетіння моралі та законності?

Курс «Етика юриста» закладає базу розуміння майбутнім фахівцем кодексу професійної етики юриста. Пояснює складні морально-етичні категорії добра та зла, обов'язку і відповідальності, совісті, вибору, щастя, ідеалу... Озброює знаннями конкретних рецептів поведінки у типових та нетипових ситуаціях, що можуть трапитись на кар'єрному шляху молодого професіонала. Вчить діяти спираючись на міцне підґрунтя морального світогляду і в будь яких обставинах залишатись на «світлому боці».

Ця дисципліна тісно переплітається з філософією, логікою, соціологією, теорією держави і права та складає підґрунтя для адекватного розуміння змісту багатьох правничих дисциплін. При вивченні цієї дисципліни буде зроблено ставку на поєднання традиційних (звичних) форм роботи – лекція, обговорення питань семінару, а також використовуватимуться робота з текстами, організація диспутів, написання творчого завдання-есе. Вивчаючи цей курс ви матимете можливість долучитись до дискусій з приводу важливих питань суспільної моральності й професійної етики. Думка кожного учасника освітнього процесу стане невід'ємною складовою здобуття відповідей на одвічні питання про межі свободи, совість, обов'язок, критерії справедливості...

Вивчення курсу закінчується складанням підсумкового контролю-заліку.

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ЕТИКА ЮРИСТА»

Тематичний план навчальної дисципліни «Етика юриста»

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Загальна характеристика юридичної етики

Тема 1. Введення в етику

Етика як філософське вчення про мораль і моральність. Виникнення моралі. Мораль і етика: основні поняття. Мораль, її функції і структура. Мораль і право. Етика – вчення про мораль.

Категорії етики. Добро і зло. Справедливість. Обов'язок. Совість. Відповідальність. Честь і гідність. Гуманізм як етичний принцип.

Ситуація морального вибору. Різноманіття етичних систем.

Тема 2. Юридична етика – поняття, структура, види, джерела

Поняття професійної етики. Її значення. Види професійної етики.

Поняття юридичної етики, її значення для професії юриста. Особливе місце етики в професії юриста. Єдність етики і права.

Структура юридичної етики, види і норма юридичної етики. Офіційна етика. Корпоративна етика. Етична норма і правова норма, їх відмінність. Джерела юридичної етики.

Тема 3. Історія юридичної етики в Україні

Судова етика в Україні періоду Російської імперії. Виникнення і розвиток юридичної етики в Російській імперії. Судова реформа 1864 року. А.Ф.Коні – основоположник судової етики в Російській імперії. Роль української інтелігенції в перетворенні судової системи в Російській імперії XIX ст.

Юридична етика в Україні радянського періоду. Революційні події 1917 року у Росії і руйнування судової системи. Юридична етика в Україні сталінського періоду СРСР. Юридична етика в Україні постсталінського періоду СРСР.

Юридична етика в суверенній Україні. Юридична етика в суверенній Україні до прийняття Конституції України 28.06.96 р.

Юридична етика в суверенній Україні після прийняття Конституції України 28.06.96 р., перспективи розвитку юридичної етики в Україні з урахуванням судової системи.

Тема 4. Міжнародне визнання юридичної етики

Документи ООН і їх вплив на розвиток юридичної етики і юридичної деонтології у світі й в Україні. Декларація прав людини, її роль в розвитку юридичної етики. Характеристика Деонтологічного кодексу Європейського співтовариства (жовтень 1988 р.). Документи Міжнародної асоціації юристів, що стосуються питань юридичної етики і юридичної деонтології. “Стандарти

незалежності юридичної професії МАЮ” (Нью-Йорк, вересень 1990 р.), їх характеристика. Основні положення про роль адвокатів (Нью-Йорк, серпень 1990 р.), їх характеристика.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Етика відводу і самовідводу. Судовий етикет

Тема 5. Етика відводу і самовідводу

Обставини, що виключають участь у справі судді. Обставини, що виключають участь у справі слідчого. Обставини, що виключають участь у справі захисника. Етична і правова відмінність відводу від самовідводу.

Тема 6. Судовий етикет

Поняття етикету як складової частини етики. Роль судового етикету. Елементи судового етикету. Види і форми професійного етикету юристів. Особиста культура юриста. Зовнішня культура юриста. Службовий етикет юриста.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. Характеристика видів юридичної етики

Тема 7. Слідча етика

Основні завдання і характерні риси слідчої діяльності. Принципи здійснення слідчої діяльності. Морально-правові джерела слідчої діяльності.

Єдність законності та моралі в роботі слідчого. Процесуальна незалежність і моральна відповідальність слідчого.

Моральна мотивація тимчасової ізоляції обвинуваченого. Етика карно-процесуального доведення. Моральна цінність права на захист від обвинувачення. Слідчий – потерпілий: етика взаємин. Слідчий – засоби масової інформації: етика спілкування. Етика позаслужбового поведіння слідчого.

Тема 8. Судова етика

Моральні витоки судочинства. Моральні вимоги, що пред’являються до суддів. Єдність законності та моралі в судовій діяльності.

Етика судового процесу. Етика допиту в судовому засіданні. Проблеми гуманності щодо обвинувачених і засуджених. Етика взаємин учасників судового процесу. Етичний аспект взаємовідносин між членами судової колегії. Ставлення суддів до інших учасників процесу.

Етика судової риторики. Античне красномовство. Красномовство слов’ян. Основні вимоги, що пред’являються до судової промови. Основні етапи підготовки судової промови. Збирання матеріалів. Аналіз матеріалів. Систематизація матеріалів і письмова підготовка промови. Мова і стиль судової промови. Засади і функції судової промови.

Тема 9. Адвокатська етика

Загальна характеристика адвокатської діяльності. Основні види юридичної допомоги адвокатів. Основні принципи адвокатури і гарантії адвокатської діяльності. Основні вимоги, що ставляться до адвокатів.

Правові етичні основи адвокатської діяльності в Україні. Поняття і завдання адвокатської етики. Критерії моральності та система адвокатської етики. Професійна культура і майстерність захисника.

Етика угоди про надання юридичної допомоги. Етика прийняття адвокатського доручення на ведення справи. Роль суб'єктивного відношення адвоката до особистості клієнта за укладення угоди про надання правової допомоги. Відмова адвоката від прийнятого доручення на ведення справи. Сутність і значення адвокатської таємниці.

Етика захисту на досудовому слідстві. Судова етика адвоката. Зміст і побудова захисної промови адвоката. Вступна частина захисної промови. Установлення фактичних обставин справи. Аналіз доказів в захисній промові. Обґрунтування кваліфікації злочину в захисній промові. Характеристика особи підсудного в захисній промові. Міркування про цивільний позов, міру покарання в захисній промові. Репліка захисника.

Тема 10. Етика державного службовця

1. Правове забезпечення етики поведінки державних службовців. Знання службового етикету. Принципи етики державного службовця. Правила поведінки державних службовців та Кодекс поведінки державних службовців. Вимоги до поведінки державного службовця. Етика державних службовців: світова практика.

Тема 11. Етика прокурора

Етика судової риторики. Античне красномовство. Красномовство слов'ян. Основні вимоги, що пред'являються до судової промови. Основні етапи підготовки судової промови. Збирання матеріалів. Аналіз матеріалів. Систематизація матеріалів і письмова підготовка промови. Мова і стиль судової промови. Засади і функції судової промови.

Моральні засади процесуальної діяльності прокурора. Етичні питання державного обвинувачення.

Етика взаємовідносин прокурора з іншими учасниками кримінального процесу. Вимоги, що ставляться до працівників прокуратури. Зміст і побудова обвинувальної промови. Етика судового рішення.

Тема 12. Деформація моральної і професійної свідомості у працівників юридичних професій.

Поняття деформації. Деформації моральної свідомості. Професійна деформація правників. Етапи профдеформації. Класифікація осіб, які потрапляють під деформуючий вплив. Профілактичні заходи, щодо зменшення моральної деформації.

1.2. Структура навчальної дисципліни

Таблиця 1 – Розподіл обсягу годин дисципліни за темами і формами вивчення.
Спеціалізація «Кримінальна юстиція (Суд. Прокуратура. Адвокатура)»

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання							
		Всього		У тому числі					
				Лек.	К.	Пр.		Ср.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика юридичної етики									
1	Введення в етику	11	/10	2	/0	2/0		7	/10
2	Юридична етика – поняття, структура, види, джерела	11	/14	2	/2	2/2		7	/10
3	Історія юридичної етики в Україні	12	/9	0	/0	0/0		8	/9
4	Міжнародне визнання юридичної етики	12	/9	0	/0	0/0		8	/9
	Разом за змістовим модулем 1	46	/42	4	/2	4/2		30	/38
Змістовий модуль 2. Етика відводу і самовідводу. Судовий етикет									
5	Етика відводу і самовідводу	14	/15	2	/0	2/0		10/	15
6	Судовий етикет	14	/19	2	/2	2/2		10/	15
	Разом за змістовим модулем 2	28	/34	4	/2	4/2		20	/30
Змістовий модуль 3. Характеристика видів юридичної етики									
7	Слідча етика	9	/11	2	/2	2/2		5	/7
8	Судова етика	9	/7	2	/0	2/0		5	/7
9	Адвокатська етика	9	/7	2	/0	2/0		5	/7
10	Етика державного службовця	5	/7	2	/0	2/0		5	/7
11	Етика прокурора	9	/6	2	/0	2/0		5	/6
12	Деформація моральної і професійної свідомості у	5	/6	2	/0	2/0		5	/6

працівників юридичних професій.				
Разом за змістовим модулем 3	46 /44	12 /2	12/2	30 /40
Усього годин за дисципліну	120 /120	20 /6	20/6	80 /108

Таблиця 2 – Розподіл обсягу годин дисципліни за темами і формами вивчення спеціалізація «Правове забезпечення підприємницької діяльності»; спеціалізація «Трудове право та правове забезпечення управлінської діяльності»

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної/заочної форми навчання							
		Всього		У тому числі					
				Лек.	К.	Пр.		Ср.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Модуль 1									
Змістовий модуль 1. Загальна характеристика юридичної етики									
1	Введення в етику	11 /0	2 /0	2/0				7 /0	
2	Юридична етика – поняття, структура, види, джерела	11 /0	0 /0	0/0				7 /0	
3	Історія юридичної етики в Україні	12 /0	0 /0	0/0				8 /0	
4	Міжнародне визнання юридичної етики	12 /0	0 /0	0/0				8 /0	
	Разом за змістовим модулем 1	46 /0	2 /2	2/2				30 /0	
Змістовий модуль 2. Етика відводу і самовідводу. Судовий етикет									
5	Етика відводу і самовідводу	14 /0	2 /0	2/0				10/ 0	
6	Судовий етикет	14 /0	2 /0	2/0				10/ 0	
	Разом за змістовим модулем 2	28 /0	4 /0	4/0				20 /0	
Змістовий модуль 3. Характеристика видів юридичної етики									

7	Слідча етика	9 /0	2 /0	2/0	5 /0
8	Судова етика	9 /0	2 /0	0/0	5 /0
9	Адвокатська етика	9 /0	2 /0	2/0	5 /0
10	Етика державного службовця	5 /0	2 /0	2/0	5 /0
11	Етика прокурора	9 /0	2 /0	2/0	5 /0
12	Деформація моральної і професійної свідомості у працівників юридичних професій.	5 /0	0 /0	2/0	5 /0
Разом за змістовим модулем 3		46 /0	10 /0	8/0	30 /0
Усього годин за дисципліну		90 /0	16 /0	14/0	60 /0

1.3 Методи поточного та підсумкового атестаційного контролю з навчальної дисципліни «Етика юриста»

Для визначення рівня засвоєння студентами навчального матеріалу використовуються такі методи оцінювання знань:

- поточне тестування після вивчення кожної теми;
- поточне тестування після вивчення кожного змістового модуля;
- оцінка за самотійну роботу;
- залік.

Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із студентами під час лекцій, практичних занять та консультацій.

Бали, які набрані студентом під час поточного контролю, дораховуються до модульних оцінок.

В кінці семестру, студент може набрати до 60% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і до 40% підсумкової оцінки – на екзамені. Складання заліку/екзамену є обов'язковим елементом підсумкового контролю знань для студентів, які претендують на оцінку «добре» або «відмінно». Якщо студент виконав всі види робіт протягом семестру (з мінімальними вимогами до знань) та набрав 60% підсумкової оцінки (тобто «задовільно»), то він, за бажанням, може залишити набрану кількість балів як підсумкову оцінку і не складати екзамен. Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється.

Семестровий контроль за результатами вивчення дисципліни проводиться в останній атестаційний тиждень семестру (сесію) шляхом зваженого додавання результатів модульного контролю. Екзаменаційні/залікові білети знаходяться в пакеті документів на дисципліну.

Робота на семінарському занятті

Усне опитування - включає в себе опитування за будь-яким питанням, винесеним на семінарське заняття (за вибором викладача), відповідь на питання інших студентів, запитання студентів до інших студентів, відповідей інших студентів, відповідь на питання для повторення (з тем, що було вивчено раніше), відповіді на контрольні питання з теми семінарського заняття.

Оцінюючи відповідь, викладач керується такими критеріями, як: правильність відповідей на питання, повнота і конкретність відповіді, ступінь використання наукових і нормативних джерел, уміння пов'язати теорію з практикою, логіка і аргументованість викладу думок, культура мови.

Вирішення практичних ситуаційних завдань проводиться письмово з тієї чи іншої теми. Викладач викликає декілька студентів та пропонує їм для вирішення задачі, які студент повинен вирішити самотійно в письмовому вигляді з необхідною аргументацією та посиланням на законодавство. Для цього

необхідно всебічно вивчити викладену в задачі ситуацію, дати їй правову оцінку і на підставі відповідних нормативних актів, грамотного тлумачення правових норм, що підлягають застосуванню, сформулювати правильне і обґрунтоване рішення.

Оцінюючи вирішення задачі, викладач керується такими критеріями: повнота та послідовність відповіді, правильність нормативного та наукового обґрунтування.

2. ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЮРИДИЧНОЇ ЕТИКИ

Тема 1. ВВЕДЕННЯ В ЕТИКУ

ПЛАН

1. Судова етика в Україні періоду Російської імперії.
2. Юридична етика в Україні радянського періоду.
3. Юридична етика в суверенній Україні.
4. Міжнародне визнання юридичної етики.

Теми рефератів і доповідей:

1. Вплив Документів ООН на розвиток юридичної етики і юридичної деонтології у світі й в Україні.
2. Роль Декларації прав людини в розвитку юридичної етики.
3. Деонтологічний кодекс Європейського співтовариства (Страсбург, жовтень 1988р.).
4. Міжнародна Асоціація Юристів та її роль у формування норм професійної етики юриста.
5. "Стандарти незалежності юридичної професії МАІО" (Нью-Йорк, вересень 1990р.).

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 58-77.
2. Кобликов А.С. Юридическая этика. – М.: Норма, 2005.
3. Радугин А.А. Этика. Учебное пособие для вузов. – М.: Центр, 2003. – 224 с.
4. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 416 с.

Додаткова:

1. Коломоєць Т. Етичні засади діяльності державних службовців: передумови та пріоритети правового регулювання в Україні / Т. Коломоєць, Г. Гулевська // Право України. – 2006. – №10. – С.60-64.

2. Овдієнко Л. Мораль і право у системі соціальних уявлень // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С.121-128.

3. Роль юристів у демократичному суспільстві: Коментарі американського адвоката // Адвокат. – 1998. – № 4.

4. Рудакевич И.І. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійної діяльності // Статистика України. – 2006. – №2. – С.85-89.

5. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ЕТИКА ВІДВОДУ І САМОВІДВОДУ. СУДОВИЙ ЕТИКЕТ

ТЕМА 2. ЮРИДИЧНА ЕТИКА – ПОНЯТТЯ, СТРУКТУРА, ВИДИ, ДЖЕРЕЛА.

ПЛАН

1. Поняття професійної етики. Її значення.
2. Види професійної етики.
3. Поняття юридичної етики, її значення для професії юриста.
4. Особливе місце етики в професії юриста.
5. Єдність етики і права.
6. Структура юридичної етики, види і норма юридичної етики.
7. Джерела юридичної етики.

Література:

Основна:

5. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 58-77.

6. Кобликов А.С. Юридическаяэтика. – М.: Норма, 2005.

7. Радугин А.А. Этика. Учебноепособие для вузов. – М.: Центр, 2003. – 224 с.

8. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничій центр «Академія», 2005. – 416 с.

Додаткова:

6. Коломоєць Т. Етичні засади діяльності державних службовців: передумови та пріоритети правового регулювання в Україні / Т. Коломоєць, Г. Гулевська // Право України. – 2006. – №10. – С.60-64.

7. Овдієнко Л. Мораль і право у системі соціальних уявлень // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С.121-128.

8. Роль юристів у демократичному суспільстві: Коментарі американського адвоката // Адвокат. – 1998. – № 4.

9. Рудакевич І.І. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійній діяльності // Статистика України. – 2006. – №2. – С.85-89.

10. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

ТЕМА 3. ЕТИКА ВІДВОДУ І САМОВІДВОДУ

ПЛАН

1. Обставини, щовиключають участь у справісудді.
2. Обставини, щовиключають участь у справіслідчого.
3. Обставини, щовиключають участь у справізахисника.
4. Термін «іншіобставини», щовиключають участь у справісудді, слідчого, адвоката.
5. Етичнавідмінністьміж: відводом і самовідводом.
6. Правовавідмінністьвідводувідсамовідводу.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Ви слідчий. Вам доручається вести справу, порушену за фактом вчинення злочину. У процесі розслідування з'ясовується, що особа, підозрювана у вчиненні тяжкого злочину Ваш колишній однокласник по школі, що наніс Вам у дитинстві багато образ і спричинив неприємності. Природно, що Ви відноситеся до нього дуже неприязно.

Ситуація 2

Ви суддя. Готуючись до розгляду карної справи, Ви дізнаєтеся, що один з підсудних молода особа, яка раніше дружила з Вашою сестрою. Він часто бував у вас в гостях, у Вас залишилися добрі стосунки, хоча дуже давно не бачилися.

Ви міркуєте: як Вам слід поступити?

Ситуація 3

Ви суддя, і маєте розглядати цивільну справу щодо розділу майна на значну суму. Випадково Ви довідуєтеся, що позивач у справі близький родич голови районної адміністрації, з яким у Вас склалися неприязні стосунки. Ваші дії.

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 78-106.
2. Кобликов А.С. Юридическаяэтика. – М.: Норма, 2005. – С. 79-103.
3. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 206-210.
4. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. / Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

Додаткова

1. Коломоєць Т. Етичні засади діяльності державних службовців: передумови та пріоритети правового регулювання в Україні / Т. Коломоєць, Г. Гулевська // Право України. – 2006. – №10. – С.60-64.
2. Овдієнко Л. Мораль і право у системі соціальних уявлень // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С.121-128.
3. Рудакевич І.І. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійної діяльності // Статистика України. – 2006. – №2. – С.85-89.
4. Строгович М.С. Право обвиняемого на защиту и презумцияневиновности. – М., 1984.
5. Черноус Ю. Морально-етична характеристика слідчих дій // Право України. – 2005. – №2. – С. 55-59.

ТЕМА 4. СУДОВИЙ ЕТИКЕТ

ПЛАН

1. Поняттяетикету як складовоїчастиниетики.
2. Роль судового етикету.
3. Елементи судового етикету.
4. Види і форми професійногоетикету юристів.

Теми рефератів і доповідей:

1. Поняттяофіційного судового етикету.
2. Зовнішнійвиглядучасника судового засідання як елементуетикету.
3. Етикетробочогоспілкуванняучасників судового процесу.
4. Внутрішній стан учасника судового процесу.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Під час розгляду кримінальної справи судді не сподобалося, що один з підсудних щось жує. Суддя підняв підсудного і голосно та в грубо вичитав за неповагу до суду. Адвокат знав, що підсудний має недолік - якщо він нервує у нього пересихає у роті, але забув попередити про це суддю.

Оцініть поведінку учасників судового процесу.

Ситуація 2

Після відкриття судового засідання суддя вголос звертається до адвоката-жінки з такими словами: "Адвокат Н., я б просив надалі вдягатися в судове засідання скромніше. Тут не місце для демонстрації прикрас".

Дайте оцінку словам судді з позиції вимог судового етикету.

Ситуація 3

Даючи показання у судовому засіданні свідок поведився дивно - був розгублений, нервував. Прокурор у грубій формі запитав свідка: "Свідок, що з вами? Ви ніби з похмілля. Суддя ніяк не відреагував на різкий тон прокурора. Коли свідку стало зовсім погано, з'ясувалося, що він діабетик і настав час приймати інсулін.

Ситуація 4

Під час судових суперечок державний обвинувач у своєму виступі сказав: "Я, звичайно, розумію адвоката, що намагається вигородити злочинця, він за це чималі гроші одержує", на що адвокат голосно відповів: "Я заробітки прокурора не підраховую і на іномарках не роз'їжджаю".

Суддя призвав обох до порядку.

Прокоментувати поведінку учасників судового процесу.

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 78-106.
2. Кобликов А.С. Юридическаяэтика. – М.: Норма, 2005. – С. 79-103.
3. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 206-210.
4. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. / Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

Додаткова

5. Коломоєць Т. Етичні засади діяльності державних службовців: передумови та пріоритети правового регулювання в Україні / Т. Коломоєць, Г. Гулевська // Право України. – 2006. – №10. – С.60-64.

6. Овдієнко Л. Мораль і право у системі соціальних уявлень // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С.121-128.

7. Рудакевич І.І. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійної діяльності // Статистика України. – 2006. – №2. – С.85-89.

8. Строгович М.С. Право обвиняемого на защиту и презумция невинности. – М., 1984.

9. Черноус Ю. Морально-етична характеристика слідчих дій // Право України. – 2005. – №2. – С. 55-59.

Змістовий модуль 3. Характеристика видів юридичної етики

Тема 5.СЛІДЧА ЕТИКА

ПЛАН

1. Єдність законності і моралі в роботі слідчого.
2. Процесуальна незалежність і моральна відповідальність слідчого.
3. Етика карно-процесуального доведення.
4. Слідчий – потерпілий: етика взаємин.
5. Слідчий – засоби масової інформації.

Теми рефератів і доповідей:

1. Моральні основи тимчасової ізоляції особи від суспільства.
2. Моральні основи карно-процесуального доведення.
3. Моральну цінність конституційного права людини на захист від обвинувачення.
4. Особливість етики взаємин слідчого з особами, що потерпіли від злочину.
5. Особливості взаємин слідчого зі ЗМІ.
6. Етика позаслужбового поведження слідчого.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Ви розслідуєте кримінальну справу про вчинення серії зухвалих розбійних нападів. Прийшовши ввечері додому, Ви бачите свою матір за чаюванням зі своєю давньою подругою. У процесі бесіди мати розповідає, що онук гості заарештований за обвинуваченням у розбійних нападах, тобто в справі, розслідуванням якої займаєтеся Ви. Мати і подруга зі сльозами переконують Вас,

що онук дуже гарний хлопчик і просять допомогти йому. Насправді ж, як виявляється з матеріалів справи, «дуже гарний хлопчик» серед членів злочинної групи був особливо зухвалим і жорстоким. Ви, природно, дуже любите свою матір і не можете ні в чому їй відмовити... Перед Вами ситуація морального вибору.

Ситуація 2

Ви розслідуєте кримінальну справу про великі розкрадання, вчинені директором, головним бухгалтером і касиром шахти. В один із днів Вас запрошує начальник слідчого відділу, у якому Ви працюєте слідчим і повідомляє, що директор є рідним братом одного з керівників республіки. Потрібно повести справу таким чином, щоб звільнити його від відповідальності, а провину звалити на головного бухгалтера і касира. Якщо допоможете, Вам обіцяна блискуча кар'єра, якщо ні можете потрапити в немилість високого керівництва. Рішення за Вами.

Ситуація 3

Ви розслідуєте справу про квартирні крадіжки. У Вас на столі лежать три нерозкриті квартирні крадіжки, за що Вас постійно лає керівництво. Після чергової лайки начальник «підкидає» Вам ідею-перекопати обвинувачуваного взяти крадіжки на себе, а щоб він став покірнішим, пообіцяти йому свою допомогу в суді.

Які моральні проблеми виникають перед Вами? Як Ви вдієте?

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 78-106.
2. Кобликов А.С. Юридическая этика. – М.: Норма, 2005. – С. 79-103.
3. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 206-210.
4. Этика сотрудников правоохранительных органов: Учеб. / Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

Додаткова

5. Коломоєць Т. Етичні засади діяльності державних службовців: передумови та пріоритети правового регулювання в Україні / Т. Коломоєць, Г. Гулевська // Право України. – 2006. – №10. – С.60-64.
6. Овдієнко Л. Мораль і право у системі соціальних уявлень // Соціальна психологія. – 2007. – Спец. вип. – С.121-128.
7. Рудакевич І.І. Етико-психологічні засади формування етичної поведінки державних службовців у професійній діяльності // Статистика України. – 2006. – №2. – С.85-89.

8. Чорноус Ю. Морально-етична характеристика слідчих дій // Право України. – 2005. – №2. – С. 55-59.

Тема 6. СУДОВА ЕТИКА

ПЛАН

1. Історичнепризначеннясудовоїдіяльності.
2. Моральніосновисудовоїдіяльності.
3. Єдністьзаконності та моралі в судовійдіяльності.
4. Поняттяетичноїсторони судового процесу.
5. Етика допиту в судовому засіданні.

Теми рефератів і доповідей:

1. Етика взаєминучасників судового процесу?
2. Визначенняетикисудової риторики.
3. Етика судового рішення.
4. Етикапозасудовоїповедінки.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Ви - суддя. До вас надійшла справа про вчинення низки злочинів групою осіб. Справа розслідувана з порушенням процесуальних вимог. Процедура пізнання осіб проведена нечітко, протоколи допитів містять виправлення. Справу розслідував ваш однокурсник, з яким Ви підтримуєте дружні стосунки.

Друг переконує Вас не повертати справу на додаткове розслідування, оскільки терміни тримання під вартою арештованих вже минули і їх слід випускати, що загрожує йому великими неприємностями. Він просить розглянути справу, закривши очі на допущені помилки. В обвинувачуваних родичів немає, скаржитися нікому, так що неприємностей не передбачається. Загалом, виручай Друг.

Перед Вами ситуація морального вибору. Як бути?

Ситуація 2

Ви у своєму робочому кабінеті вивчаєте призначену Вами до розгляду кримінальну справу про поширення наркотичних речовин. Розслідування проведене непогано, провина підсудного здається очевидною. Ваш помічник доповідає Вам, що на прийом прийшли відвідувачі, батьки підсудного, і просять їх прийняти.

Трохи повагавшись (у Вас сьогодні не прийомний день), Ви приймаєте відвідувачів. Під час бесіди мати підсудного повідомляє, що їх син дружив з Вашою донькою, і їм відомо, що вона так само бавилась наркотиками й іноді

купувала їх для подруг. Батьки вимагають допомогти їх сину уникнути відповідальності, а інакше вони звернуться до преси і обнародують ці факти. Ситуація не з простих. Потрібно діяти...

Ситуація 3

Під час розгляду цивільної справи про розподіл спадщини - великої суми грошей, що залишилася після смерті заможної особи, до Вас звернувся гарний знайомий із проханням допомогти одній зі сторін - дружині покійного - виграти цей процес і запропонував за допомогу чималий «гонорар». Допомогти не складно, тим більше, що іншою стороною, яка претендує на спадщину - безпомічні старі батьки померлого, що навіть не зібрали грошей на адвоката. Ризику практично ніякого, а гроші пропонують великі.

З'явився привід для міркувань. Ваші дії.

Ситуація 4

Ви суддя. Під час розгляду кримінальної справи про вбивство Ви довідуєтеся, що один із свідків (швидше - спільник підсудного) - колишній Ваш однокурсник по інституту, з яким Ви вже давно не бачились і забули про нього. Однак Ви згадали, що у вас була дуже серйозна сварка через дівчину, до якої Ви обоє залицялись і яка потім стала його дружиною. Ви за натурою людина злопам'ятна...

Момент морального вибору.

Ситуація 5

Ви - суддя. Дружина повідомляє, що Вас запрошує в гості на День народження її співробітниця. Під час свята, з'ясувалося, що серед гостей присутня особа, репутація якої визначається як "кримінальний авторитет".

Вам належить прийняти рішення...

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 106 – 131, 188 - 196.
2. Етика / За ред.. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – С. 207 – 213.
3. Кобликов А.С. Юридическаяэтика. – М.: Норма, 2005. – С. 104 -139.
4. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 2.
5. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 210 - 224.
6. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

Додаткова:

1. Прилуцький С. Присяга судді: стара категорія – новий правовий зміст // Право України. – 2001. – № 6. – С. 102-105.
2. Присяга судді // Закон і бізнес. – 2003. – 26 квітня. (№17). – С.25.

3. Притика Д. Судова незалежність – етика і проблеми корупції // Право України. – 2000. – № 1.

4. Тизах В. Судова етика. Як вона діє в США // Юрид. вісник України. – 2000. – 23-29 листопада (№47). – С. 6.

Тема 7. АДВОКАТСЬКА ЕТИКА

ПЛАН

1. Правові етичні основи адвокатської діяльності в Україні.
2. Етика угоди про надання юридичної допомоги.
3. Етика захисту на досудовому слідстві.
4. Судова етика адвоката.

Теми рефератів і доповідей:

1. Етика адвокатської угоди про надання правової допомоги.
2. Роль суб'єктивного відношення адвоката до клієнта.
3. Проблема відмови адвоката від прийнятого доручення на ведення справи.
4. Сутність і значення інституту адвокатської таємниці.
5. Етичні межі захисту.
6. Корпоративна етика адвоката.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Виступаючи в судових суперечках і полемізуючи з адвокатом у спірних питаннях обвинувачення, прокурор заявляє: "Звичайно, у Вас великий досвід щодо захисту злочинців, тому маєте лише на одному мізинці два персні з діамантами". - "А у Вас двоповерховий будинок за містом - відповідає адвокат, але я про це не згадую тут." - "Пан адвокат, втручається суддя, прошу не перебивати державного обвинувача".

Охарактеризуйте поведінку учасників судового засідання.

Ситуація 2

Ви - адвокат. До Вас звернувся відвідувач із проханням вести його справу в суді. Ви з'ясовуєте у відвідувача, хто надавав йому юридичну допомогу на досудовому слідстві. "На слідстві в мене був адвокат, однак він виявився зовсім безграмотною і непорядною людиною, а тому я від його послуг відмовився". Ваші подальші дії...?

Ситуація 3

До Вас звернувся відвідувач із проханням захищати інтереси його сина на досудовому слідстві. Останній обвинувачується у вчиненні тяжкого злочину і перебуває в слідчому ізоляторі. Після ознайомлювальної бесіди Ви приймаєте доручення на ведення справи.

Перед виходом клієнт кладе на стіл конверт із грошима «на витрати» і звертається до Вас із проханням передати сину записку з настановами щодо поведінки зі слідчим. Як Ви уявляєте свою реакцію на дії і прохання клієнта?

Ситуація 4

Ви захищаєте підслідного, обвинувачуваного в шахрайстві і великих грошових аферах. Під час бесіди з підзахисним у слідчому ізоляторі, останній просить Вас тайком від слідчого передати дружині записку про місцезнаходження деяких «документів».

Ваша реакція...

Ситуація 5

Ви з інститутських років дружите з В. Однак за останні роки ваші професійні шляхи трохи розійшлися - Ви залишилися в адвокатурі, а В. пішов на роботу до суду. Від цього ваші стосунки з другом не змінилися. Як і раніше ви спілкуєтеся родинами, частенько збираєтеся за столом.

Останнім часом Ви стали помічати, що як тільки Ви берете участь

у справах, які розглядає друг, інтереси Ваших клієнтів, хоч і незначною мірою, але страждають. Якось при зустрічі Ви делікатно торкнулися теми, що турбує Вас і запитали друга: поясни, чому так відбувається, можливо я помиляюся? Ваш друг, трохи забарившись з відповіддю, сказав: я побоююся, щоб мене не дорікнули в тім, що я «підігрую» своєму другові, так що приходиться злегка перестраховуватися, щоб не зашкодити власному іміджу".

Які висновки Ви зробите з бесіди, що відбулася?

Ситуація 6

Ви здійснюєте захист у груповій кримінальній справі. Інтереси Вашого підзахисного суперечать інтересами іншого підсудного, якого захищає досвідчений і сильний адвокат. Шанси на одержання переваги з таким адвокатом невеликі. В один із днів судового засідання Ваш підзахисний повідомляє, що він роздобув матеріали, які серйозно компрометують адвоката протилежної сторони і пропонує Вам скористатися ними для усунення небезпечного супротивника. Ваша реакція на пропозицію підзахисного.

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 106 – 131, 188 - 196.
2. Етика / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – С. 207 – 213.
3. Кобликов А.С. Юридическая этика. – М.: Норма, 2005. – С. 104 -139.
4. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 2.
5. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 210 - 224.
6. Этика сотрудников правоохранительных органов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

Додаткова:

7. Апарова Т.В. Судьи и судейский процесс Великобритании: Англия, Уэльс, Шотландия. – М., 1996.
8. Прилуцький С. Присяга судді: стара категорія – новий правовий зміст // Право України. – 2001. – № 6. – С. 102-105.
9. Присяга судді // Закон і бізнес. – 2003. – 26 квітня. (№17). – С.25.
10. Притика Д. Судова незалежність – етика і проблеми корупції // Право України. – 2000. – № 1.
11. Тизах В. Судова етика. Як вона діє в США // Юрид. вісник України. – 2000. – 23-29 листопада (№47). – С. 6.

ТЕМА 8. ЕТИКА ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

ПЛАН

1. Поняття службового етикету
2. Основні принципи службового етикету
3. Етичні кодекси державних службовців
4. Етика державних службовців. Світова практика

Теми рефератів і доповідей:

1. Умови і критерії вільного морального вибору.
2. Види неправедності волі за Св. Бернаром.

3. Умовиздійсненнявчинку?
4. Свобода морального вибору?

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Ви розслідуєте вперше у своїй практиці груповий злочин про крадіжку і збут краденого металу. У справі заарештовано 6 підозрюваних. Терміни тримання обвинувачуваних під вартою минають, однак один з них завзято і переконливо заперечує свою участь у вчиненні злочину та причетності до групи. Якщо Ви не отримаєте від нього визнання у вчиненні цього злочину, Вам доведеться звільнити його, а можливо і всіх інших з-під варти, а справа практично розпадеться, тому що, вийшовши на волю, усі змовляться і будуть переховуватися.

У бесіді зі старшими колегами один з них радить залякати «незговірливого», кинути його в «пресову» камеру до кримінальних елементів, показати йому кілька сфабрикованих протоколів допиту інших напарників, які ніби звинувачують його в співучасті. Після цього він зізнається у вчиненні злочину.

Ви шукаєте вихід із критичної ситуації...

Ситуація 2

Ви розслідуєте кримінальну справу про убивство. В один із днів до Вашого кабінету заходить колега по роботі. Поговоривши про те про се, він пропонує разом пообідати. Під час обіду, за чаркою горілки, він повідомляє, що до нього звернулися його давні знайомі з проханням допомогти обвинувачуваному в справі, що Ви ведете. Вони дуже заможні люди і пропонують велику суму грошей за допомогу. Потрібно саму малість: допустити трохи "помилку" при розслідуванні з таким розрахунком, щоб їх можна було використовувати в суді для виправдання. Ви стаєте власником великої кількості грошей, багатою людиною. Випадок, що може ніколи не трапиться. А убитого все одно вже не воскресити. Так переконує колега-слідчий із сусіднього кабінету, якого Ви знаєте дуже мало. Ця спокуса надає можливість поправити свої фінансові справи. Однак...

Ситуація 3

Ви слідчий. Вам доручається вести справу, порушену за фактом вчинення злочину. У процесі розслідування з'ясовується, що особа, підозрювана у вчиненні тяжкого злочину Ваш колишній однокласник по школі, що наніс Вам у дитинстві багато образ і спричинив неприємності. Природно, що Ви відноситеся до нього дуже неприязно.

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 106 – 131, 188 - 196.
2. Етика / За ред.. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – С. 207 – 213.
3. Кобликов А.С. Юридическаяэтика. – М.: Норма, 2005. – С. 104 -139.
4. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 2.
5. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничій центр «Академія», 2005. – С. 210 - 224.
6. Этикасотрудниковправоохранительныхорганов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

ТЕМА 9. ЕТИКА ПРОКУРОРА

ПЛАН

1. Поняття службового етикету прокурора
2. Основні принципи службового етикету прокурора
3. Етичні кодекси прокурора
4. Етика прокурора.

Виконання ситуативних завдань

Ситуація 1

Керівництво запропонувало Вам дуже гарну посаду, що відповідає Вашим прагненням, відповідає Вашим мріям. Однак Вас попросили не розголошувати цю пропозицію, доки не буде відправлено на пенсію людину (Х), яка обіймає цю посаду, людину, яку Ви шануєте, з якою Ви пов'язані давніми дружніми стосунками. Перед Вами нелегкий вибір: погодитися на запропоновані умови чи відмовитися від привабливої пропозиції керівництва. Існує ще варіант - попередньо порадитися з Х., порушивши висунуту керівництвом умову. Цілком можливо, що Х.: а) передасть керівництву про вашу розмову; б) важко перенесе повідомлення (інфаркт, або щось подібне); в) це загрожує ускладненнями.

Ситуація 2

Лікар повідомив вам про те, що хвороба близької вам людини смертельна і запропонував вам самому вирішити, повідомляти їй цей діагноз чи ні.

Ситуація 3

Вашого сина має бути письмовий вступний іспит до вищого навчального закладу з великим конкурсом. Випадково Вам стало відомо екзаменаційне завдання. Перед Вами вибір: повідомити цю інформацію тільки своєму синові, що мріє вступити саме до цього закладу; дозволити йому поділитися інформацією зі своїми друзями; приховати отриману інформацію.

Ситуація 4

Одразу після катастрофи в Чорнобилі керівництво СРСР прийняло рішення не поширювати інформацію про реальні масштаби радіоактивної небезпеки. Чи є особи, відповідальні за прийняті рішення, у ситуації морального вибору?

Ситуація 5

Ви йдете ввечері по вулиці з важким предметом у руці (гайковим ключем). На Ваших очах два хулігани б'ють жінку. Ви можете: непомітно пройти повз них; спробувати умовити хуліганів припинити свої дії; вплинути на них силою - вдарити одного з них по голові. Чи йдеться тут про моральний вибір, чи тільки про вибір ефективної дії?

Ситуація 6

У Вас є серйозні підстави підозрювати ваших сусідів (однокурсників) у тім, що вони затівають щось злочинне, але повної впевненості в цьому немає. Ви можете повідомити по телефону свої здогадки міліції. Можна спробувати умовити сусідів від здійснення задуманого тощо. Чи стоїть перед вами проблема морального вибору?

Література:

Основна:

7. Гребеньков Г.В., Фіолевський Д.П. Юридична етика. – К.: Алерта, 2004. – С. 106 – 131, 188 - 196.
8. Етика / За ред. В.О. Лозового. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – С. 207 – 213.
9. Кобликов А.С. Юридическая этика. – М.: Норма, 2005. – С. 104 -139.

10. Кодекс професійної етики судді // Вісник Верховного Суду України. – 2000. – № 2.
11. Тофтул М.Г. Етика. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – С. 210 - 224.
12. Этика сотрудников правоохранительных органов: Учеб. /Под ред. Г.В. Дубова. – М: Щит-М, 2002. – 523 с.

ТЕМА 10. ДЕФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ У ПРАЦІВНИКІВ ЮРИДИЧНИХ ПРОФЕСІЙ

ПЛАН

1. Поняття деформації.
2. Деформації моральної свідомості.
3. Професійна деформація правників.
4. Етапи профдеформації.
5. Класифікація осіб, які потрапляють під деформуючий вплив.
6. Профілактичні заходи, щодо зменшення моральної деформації.

Література:

Основна:

1. Гребеньков Г.В. Юридична етика : навч. посібник для вузів / Г. В. Гребеньков, Д. П. Фіолевський. - 4-те вид. - К. : Алерта, 2011. - 288 с.
2. Етика та естетика: навч. посібник. / за ред. В. Л. Петрушенка. – Львів: Видавництво «Новий Світ – 2000», 2011 – 308 с.
3. Скакун О.Ф. Юридическая деонтология / О.Ф. Скакун., Н.И. Овчаренко. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: URL: <http://www.twirpx.com/file/130236/> – Назва з екрану.
4. Сливка С.С. Юридична деонтологія : [підручн.]. – [вид.3-тє, переробл. і доп.] / С.С. Сливка. – К. : Атіка, 2012. – 296 с

ДОДАТКИ

Додаток А – Орієнтовний перелік питань до заліку

1. Етика, моральність, мораль: співвідношення понять.
2. Види етики. Авторитарна та гуманістична етика.
3. Структура етики.
4. Нормативна етика: загальна характеристика.
5. Вищі моральні цінності в системі нормативної етики.
6. Прикладна етика: сутність та структура.
7. Ситуативна етика: етика суспільних та інтимних відносин.
8. Етика ділового спілкування: предмет та специфіка.
9. Історія етичних вчень: етика Стародавнього Сходу та Античності.
10. Історія етичних вчень: етика Середньовіччя та Відродження.
11. Історія етичних вчень: етика Нового часу.
12. Основні напрямки етики ХХ ст.
13. Мораль як система принципів, норм та ідеалів.
14. Моральна свідомість та її структура.
15. Моральні відносини та їх види.
16. Моральна поведінка та її структура.
17. Основні функції моралі.
18. Виникнення моралі: релігійна, натуралістична, соціологічна концепції.
19. Історичний розвиток моральності: основні етапи та їх характеристика.
20. Вищі моральні цінності.
21. Страждання та співчуття.
22. Свобода та відповідальність.
23. Борг та совість.
24. Честь та гідність.
25. Смісл життя. Щастя.
26. Дружба як найвища моральна цінність.
27. Етика любові.
28. Етикет як зовнішній прояв моральної культури.
29. Місце етики юриста в системі соціогуманітарного знання.
30. Об'єкт та предмет етики юриста.
31. Нормативний, інтерпретуючий та прикладний аспект етики юриста.
32. Загальна характеристика етичних категорій
33. Структура моралі.
34. Категорії моральної свідомості
35. Категорії моральної самосвідомості
36. Добро та зло.
37. Совість.
38. Справедливість.
39. Благо.
40. Вибір.
41. Поняття та зміст професійної етики.

42. Етика як базова основа права. Співвідношення моралі та права.
43. Поняття професійної етики юриста.
44. Моральні установки та принципи як базовий зміст правових актів.
45. Загальна характеристика правової культури юриста.
46. Професійна правосвідомість юриста.
47. Поняття, зміст та форми прояву моральної, інформаційної, естетичної культури юриста.
48. Службовий етикет юриста.
49. Деформація правосвідомості юриста: причини та наслідки.
50. Професійне вигорання юриста.
51. Деформація моральної свідомості юриста.
52. Засоби профілактики професійної деформації та вигорання.
53. Принципи етики правоохоронця
54. Взаємовідносини з громадянами: моральні засади.
55. Моральні принципи у спілкуванні з колегами.
56. Норми етикету у професійній діяльності правоохоронця.
57. Суддівська етика.
58. Правосуддя та справедливість: гармонія і конфлікт.
59. Етикет судових дебатів.
60. Моральні колізії правосуддя.